

Skönlitterärt Arbete i Västerbottens län (SAV)

Bakgrund

Hösten 2006 sökte Bjurholms kommun i samarbete med Länsbiblioteket i Västerbotten medel hos Kulturrådet för ett utvecklingsprojekt med namnet **SAV - Skönlitterärt arbete i Västerbottens län. Litterära samtal med kommunbiblioteken som bas.**

Anslaget för 2007 söktes ur medel för kommunal utveckling av folkbiblioteksarbete. För en liten kommun som Bjurholm (2 500 invånare) är det svårt att på egen hand driva ett större projekt, och man kände därför behov av länsbibliotekets och andra kommuners stöd. Eftersom projektet under 2007 fått en tydlig länsövergripande prägel söker vi anslag för år 2 inom medel för regionalt utvecklingsarbete. Bjurholms kommun är dock fortfarande en aktiv part i planeringsgruppen.

Projektet förbereddes genom information till länets kommuner och en planeringsdag den 23/5 2006 på Tuggengården utanför Lycksele då kommunernas intresse av samarbete inventerades.

Syftet beskrevs i den första ansökan som följer:

Skönlitteraturens betydelse som läsfrämjare och livskvalitetshöjare synliggörs i samhället.

Nya metoder att nå nya och gamla läsare prövas.

Läsare och lånare får utökat inflytande över bibliotekens verksamhet.

Bibliotekens roll som arena för samtal utvecklas.

Bibliotekens roll i samhället stärks.

Samarbetet mellan universitetet och kommunerna utvecklas.

”Deltagarna kommer att erbjudas tre gemensamma utbildningsträffar. Man formulerar sitt eget utvecklingsprojekt utifrån sina egna förutsättningar och resurser, och arbetar vidare med detta lokalt. Inom projektet erbjuds grupperna också handledning på ”hemmaplan” vid två tillfällen. Modellen för arbetet påminner om de framgångsrika projekten Leka språka lära och Lust i läsandet som bedrivits i Västerbotten sedan 2003. Uppläggningsen är också inspirerad av Musa-utbildningen som några bibliotekarier i länet deltagit i.”

I en inbjudan som senare gick ut till länets övriga kommuner att delta presenterades projektets mål vara ”att utveckla läsfrämjande metoder i huvudsak för vuxna läsare/låntagare för att uppmuntra och fördjupa mötet mellan boken och läsaren på olika plan”.

Projektet beviljades 100 000 från KUR att användas under 2007. Den första aktiviteten för deltagarna hölls 20–21 februari 2007 och den avslutande aktiviteten för året den 21 november 2007.

Deltagare

31 personer från 9 av länets 15 kommuner hade anmält sig till SAV-projektet vid anmälningstidens slut. Deltagarna delades in i 6 lokala arbetsgrupper enligt närhetsprincipen. Deltagarna representerar 14 olika folkbibliotek, 3 gymnasiebibliotek, 2 sjukhusbibliotek, 1 bokbuss samt Informations- och lånecentralen i Umeå.

Områden som projektet syftar till att belysa och fördjupa är:

Mötet mellan låntagaren och biblioteket

Mötet mellan bibliotekarien och låntagaren

Mötet mellan låntagaren och boken

Mötet mellan låntagaren och texten
Mötet mellan bibliotekarien och texten
Mötet mellan författaren och läsaren

Det gavs alltså utrymme för lokala utvecklingsarbeten på olika nivåer, kring såväl det yttre som inre mötet med boken.

20–21/2 2007: Fortbildningsträff 1 på Ansia, Lycksele. Projektstart (program: Bilaga 4)

Temat var MÖTET ur av några av de aspekter som skisserats ovan.

Föreläsare: Immi Lundin, Lunds universitet, om läsecirklar

Annelie Bränström Öhman, Umeå universitet, om olika läsares ingångar till text
Kristina Andersson och Maria Forssén, Umeå stadsbibliotek, om läsfrämjande idéer och erfarenheter från Umeå stadsbibliotek samt England.

Varje deltagare ombads dela med sig av sitt bästa läsfrämjandetips, dvs en aktivitet som fungerat extra bra i den egna kommunen samt sitt bästa läsminne, vilket också fungerade som en personlig presentation. Deltagarna skulle också ha läst en av två böcker för boksamtal: Steinunn Sigurðardóttir: *Tidstjuven* eller Marjaneh Bakhtiari: *Kalla det vad fan du vill*.

Vid första träffen konstituerades lokala arbetsgrupper bestående av en eller flera kommuner. Varje arbetsgrupp formulerade vid detta tillfälle själv sitt utvecklingsarbete utifrån lokala förutsättningar och behov (se nedan). Det har hela tiden understrukits att man arbetar utifrån sina egna utgångspunkter, eftersom förutsättningarna varierar kraftigt med tanke på kommunstorlek, personalstyrka, ekonomi m m. Det går alltså inte att forma alla efter en metodmall utan varje delprojekt måste skraddarsys av deltagarna själva.

Mars–april 2007: Lokalt arbete med egen planering av utvecklingsprojekt

Flera av arbetsgrupperna träffades för gemensam planering, andra jobbade enbart lokalt och höll mailkontakt med varandra.

27/4 2007. Fortbildningsträff 2, Skellefteå

Fm Föreläsning av Maria Ehrenberg, Östra Göinge kommun, prisbelönad för sitt läsfrämjande arbete på bibliotek.

Em Fortsatt planering i arbetsgrupperna samt redovisning

Juni–oktober 2007: Lokalt arbete med egna utvecklingsprojekt

Augusti–september 2007: handlednings- och utvärderingsträffar med samtliga grupper

(Anita Lindmark och Eva Nordlinder, länsbiblioteket i Västerbotten)

17–18/8 SAV-deltagande vid norrländska författardagarna, Härnösand

11–12/9 2007: Fortbildningsträff 3, Umeå.

Workshop med Rachel van Riel från Opening the book, England

Dag 1 Heldagsworkshop exklusivt för SAV-deltagare med möjlighet till diskussion av de egna utvecklingsprojekten med Rachel van Riel, välkänd biblioteksförnyare från England.

Dag 2 öppen föreläsning av Rachel van Riel för hela länet, ca 60 deltagare.

21/11 2007: Fortbildningsträff 4, Umeå

Fm Avrapportering år 1 och planering inför framtiden.

Em Föreläsning av Annelie Bränström Öhman, Umeå universitet, om kriminalgenren inkl boksamtal kring lästa böcker.

6-7/12 SAV-representation vid läsfrämjandekonferens, arr KUR

Lokala utvecklingsprojekt

”Södra länet” (Bjurholm, Lycksele, Vindeln, Åsele) anordnar en turné med författarpresentationer. Varje år utarbetar respektive bibliotek ett program om en författare. Programmen kan bestå av en inledande presentation av författarskapet, bokprat om författarens böcker och ett café där besökarna får dela med sig av sin läsning av författarnas verk. Presentationen kan göras av bibliotekspersonalen själva, eller av någon annan som är väl insatt i författarskapet. Vindeln planerar dessutom en läsecirkel om ”laddade” ämnen, ”simma och lyssna” i simhallen samt läsfrämjande på arbetsplatser i kommunen. Åsele har planer på att starta en läsecirkel där bibliotekarien medverkar första och sista gången. Bjurholm planerar bl a bokprat för föreningar som använder bibliotekets lokaler. Man har också genomfört en Astrid Lindgren-föreställning med berättande och musik.

Umeås filialer har som gemensamt utvecklingsprojekt valt att göra bokmärken där låntagarna kan lämna ett omdöme eller betygsätta boken. Tanken är att bokmärket/stickan följer med boken och att man som låntagare kan se vad någon annan har tyckt om den. Det blir alltså en form av boktipsande låntagare emellan. Dessutom planerar Holmsund en deckarcirkel, Bokbussen låntagarfoton med lästips och Grubbe-biblioteket en ny läsecirkel och ”salta, sura och söta” boktips.

Sjukhusbiblioteken i Umeå och Lycksele kommer att ordna läsecirklar för personal med utgångspunkt i begreppet lustläsning. Vid invigningen av det nya kulturcentret ALVA Kultur i Umeå delades också enkäter ut för att få en bild av läsvanor och läsintrösse. Samma enkäter delades även ut i Lycksele.

”Norra länet” (Skellefteå, Löfvånger, Norsjö). Även på Norsjö bibliotek har man startat en läsecirkel samt arrangerat boktipsbytarcaféer. Dessa har varit välbesökta och alla låntagare ha presenterat egna tips. Man har också hållit interna läsecirklar för personalen. Även i Skellefteå arrangerar man boktipscaféer och interna bokfrukostar för personalen. Man har dessutom haft boktips om ”påskekrim” och julklappstips för allmänheten. Även bokstickorna med läsarnas omdömen (se ovan) ska testas.

På **gymnasiebiblioteken** jobbar man med boksamtal i olika former, något som också var temat under vårens gymnasiebibliotekarieträff som vik bibliotekskonsulenten höll i. På Dragonskolan i Umeå kommer bibliotekarien att ha boksamtal med en byggklass. På Tannbergsskolan i Lycksele ska bibliotekarien ordna boksamtal för lärarna kring de klassuppsättningar som skolan förfogar över.

Umeå centrum/stadsbiblioteket har satsat på ett speciellt lästorg där man ska möta låntagarnas skönlitterära intresse på ett mer aktivt sätt. Personalen som bemannar lästorget deltar i SAV. Man gör också försök med stickor i böckerna där låntagarna kan avge omdömen.

Planeringsgrupp:

Karin Gulliksson, Bjurholms bibliotek

Eva Nordlinder, Länsbiblioteket i Västerbotten

Anita Lindmark, Länsbiblioteket i Västerbotten

Annelie Bränström Öhman, litteraturvetenskapliga institutionen, Umeå universitet

Kristina Andersson, Umeå stadsbibliotek

Maria Forssén, Umeå stadsbibliotek
Maria Westerlund, Umeå stadsbibliotek/filialechef

Sammanfattning år 1

Projektet har under sitt första år genererat en mängd aktiviteter i länet och de deltagande kommunerna. Fokus har legat på litteraturförmedling och litteraturupplevelse. Att förmedla läslust till låntagarna har varit ett genomgående tema. Flera grupper har vid handledningstillfällena nämnt att de fått upp ögonen för lustens betydelse i det läsfrämjande arbetet.

Fortbildningsdagarna har även innehållit handfasta råd t ex om hur man startar en läsecirkel, vilket flera av de deltagande biblioteken tagit fasta på och ett antal nya cirklar har startats. Även hanteringen av och presentation av skönlitteratur på bibliotek har varit ett tema vid flera fortbildningsdagar. Alla träffarna har även innehållit tid för lokal planering, eftersom tid för gemensamma träffar ofta upplevs som en bristvara. De flesta arbetsgrupperna har även hållit lokala möten mellan fortbildningsdagarna.

Projektets strävan var att få inspiratören och biblioteksförnyaren Rachel van Riel från *Opening the Book* i England till Västerbotten, något som också uppnåddes i september 2007. Besöket var mycket inspirerande, och samtliga deltagare vittnade vid handledningstillfällena om att de ser med nya ögon både på det fysiska biblioteket (möblering, skyltning etc) och på det litteraturförmedlande uppdraget. Projektet arrangerade även en öppen föreläsning med Rachel van Riel, vilken var välbesökt av bibliotekspersonal på alla nivåer, vilket visar att idéerna förankrats även på ledningsnivå.

Länsbiblioteket arrangerade även en turné så att Rachel van Riel kunde besöka övriga Norrlandslän. Även andra föreläsningar inom projektet har dubblerats på andra håll i länet på bibliotekens eget initiativ.

Projektet har gett ringar på vattnet och intresset och medvetenheten om skönlitteraturens betydelse har markant ökat bland personalen i Västerbottens län och nya deltagare har anmält intresse för att komma med i år 2 av projektet.

Arbetsmodellen med gemensamma fortbildningsdagar och lokala utvecklingsprojekt med handledning och tid för reflektion har (liksom i föregångsprojekten *Leka Språka Lära och Lust i läsandet*) visat sig vara mycket framgångsrik även i detta projekt. Handledningen har utgått från gruppens behov och strävat efter att lyfta upp det konkreta arbetet på en reflektionsnivå, något som är nödvändigt för allt utvecklingsarbete. Den grundläggande tanken, att innehållet i fortbildningen ska ta sin utgångspunkt i deltagarnas egna intressen och kompetenser, har förverkligats och visat sig bärande.

Inriktning för SAV period 2 – 2008

Medel har beviljats från Kulturrådet även för år 2 av SAV. Under 2008 vill vi fördjupa det litteraturfrämjande utvecklingsarbetet på följande sätt:

Fortsätta arbetet i de lokala arbetsgrupperna

Flera av de planerade aktiviteterna bygger på ett långsiktigt perspektiv.

Bjuda in fler deltagare och skapa nya grupper.

Intresseanmälningar finns.

Bjuda in fler inspirerande föreläsare till inspirationsdagar/workshops t ex:

(förslagen baserar sig på önskemål från deltagarna)

Åse Kristine Tveit, Carl Göran Ekerwald, Birgitta Holm, Elisabeth Rynell, Knud Schultz, Ingmar Lemhagen, Eva Heggstad, Lena Kjersén Edman, Anders Öhman, Gunilla Kindstrand, Kjell Hanseklint, Jenny Eklund, Malin Ögland.

Utbildning i marknadsföring och skyltning i samarbete med Bokhandlarskolan (enl Rachel van Riels idéer).

Kurs i att skriva boktips samt för webb.

Muntlig framställning och berättarteknik.

Ämnesfortbildning i aktuella skönlitterära teman, olika länders och kulturers litteratur, kanondebatten etc.

Utveckla samarbete med andra aktörer på kulturområdet, t ex:

Föreningar på de deltagande orterna.

Studieförbund /Länsbildningsförbundet (för cirkelledarutbildning).

Möten med andra yrkeskategorier som arbetar med litteratur och läsande, som t ex förläggare, journalister, bokhandlare, lärare m fl (jfr evenemanget Littfest som initierats i Umeå och där bryggan mot andra aktörer visat sig mycket fruktbar).

Fortsätta utbildningen i boksamtal

som redan påbörjats för barn- och gymnasiebibliotekarier under Eva Nordlinders ledning.

Utveckla metoder för att stimulera mäns läslust

bl a genom att stärka bilden av män som läsande förebilder.

Arrangera en studieresa i det egna länet.

Rummet som inspiratör för kulturella möten, boklån och läsning har under projektets gång framstått som allt viktigare. Vid handledningsträffarna framkom att man ville få inspiration till bättre utformning av lokaler och att mycket av detta finns inledningsvis att hämta i närområdet. Som första steg föreslogs en studieresa med besök på huvudbiblioteken i kommunerna i Västerbotten med åtföljande diskussion och förslag till förnyelse.

Summering

Det är viktigt att befästa SAV:s tankegångar så att metoderna blir ett etablerat arbetssätt. Det är angeläget att deltagarna tränar analysförmåga och reflektion och projektet stärker därmed deltagarna i deras egen kompetens. Intressanta föreläsningar och grundläggande tankegångar bör komma alla till del varför vi kommer att erbjuda all bibliotekspersonal att delta på vissa arrangemang. Det är även viktigt att framhålla att litteraturpedagogisk fortbildning utförts i andra sammanhang (t ex utbildning i boksamtal, se ovan) så att SAV-tankarna tillåts komma fram på alla nivåer och att allt arbete sammantaget bildar en helhet.